

ZLATKO VINCE

MIRKO DIVKOVIĆ I TOMO MARETIĆ —
TAKMACI U OBJAVLJIVANJU HRVATSKIH
ŠKOLSKIH GRAMATIKA

U povijesti hrvatske filologije, i hrvatskoga školstva, zauzimaju i hrvatske gramatike istaknuto mjesto. Pisci takvih gramatika za srednje škole u drugoj polovici 19. stoljeća izdavali su ih na osnovi određenog nastavnog plana i programa. Često su same škole odlučivale kojom će se služiti učenici kao svojim udžbenikom. Pri pisanju tih gramatika dolazili su do izražaja jezični pogledi njihovih sastavljača (neki su bili pristaše Zagrebačke filološke škole kao npr. Veber Tkalčević ili D. Parčić, neki su bili bliži pogledima tzv. vukovaca, kao P. Budmani, M. Divković, T. Maretić i dr.). Pri njihovom izdavanju, dolazili su, dakako, u obzir i drugi motivi: osobno isticanje, prestiž, kao i materijalni poticaji: da se ponovljenim izdanjima dobije određena, katkada i veća novčana nagrada, a bilo je i drugih razloga.¹

Pisci gramatičkih priručnika izmjenjuju se, vode se rasprave u povodu ocjenjivanja pojedinih gramatika, polemizira se, oštro se odbacuju zapažene pogreške, gramatika se ocjenjuje kao školski udžbenik s didaktičkog gledišta, jedan autor, iz ovoga ili onoga razloga, prevladava drugoga, neki se ne obeshrabruju te se knjige različitih autora upotrebljavaju naporedo.²

Ovdje bih htio prikazati međusobnu oštru kritiku što su je objavili Mirko Divković i Tomo Maretić, i to upravo u ono vrijeme kada se pojavljuje Maretić sa svojom školskom (i velikom) gramatikom. U to je vrijeme dominirao Divković svojim gramatikama, pošto je prigovorima i oštrim recenzijama konačno uspio, uz pomoć nekih kritičara, da se druge gramatike zamijene njegovima. U prvome redu oštro je Vebera kritizirao V. Jagić i naročito mu osporavao poglavlje o upotrebi vremena.

¹ O povijesti hrvatskih gramatika u drugoj polovici 19. stoljeća govorim u cjelini u posebnoj raspravi pod naslovom »Pregled hrvatskih gramatika u drugoj polovici 19. stoljeća«.

² Tomo Matić u svojim đačkim uspomjenama iz požeške gimnazije napominje kako je u nižim gimnazijskim razredima učio još po Veberovoj slovnici, koju su kasnije zamijenili Divkovićevi udžbenici. Usp. Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 121/I, Zagreb, 1983, str. 142—156.

Ti i neki drugi razlozi potakli su Jagićeva kolegu Mirka Divkovića da napiše školsku gramatiku hrvatskoga jezika, pa je 1879. objavio »Oblike hrvatskog jezika«, a 1881. »Sintaksu hrvatskog jezika« i neke druge školske priručnike. Od 1887. tiskana su oba dijela zajedno pod naslovom »Oblici i sintaksa hrvatskoga jezika za srednje škole«. Izradio ih je prema nekim Daničićevim gramatičkim djelima i prema Miklošičevoj »Poredbenoj sintaksi slavenskih jezika«. Veber ih je oštro kritizirao, ali također i Armin Pavić koji je izjavio da Divkovićeve knjige nije uopće za škole zbog brojnih pogrešaka. Prigovaralo se Divkoviću da je tek prepisivao Miklošiča, ali da ga nije uvijek dobro razumio, pa se čak nije oslobodio ni složenog Miklošičeva izražavanja, nepodobna za učenike. Maretić u to doba otvoreno veli da mu je Divkovićeve »Sintaksa« mila već i zbog toga što će istisnuti Veberovu,^{2a} a Armin Pavić tvrdi za Divkovićevu gramatiku da »u toj knjižici gotovo ni jedno pravilo nije istinito, ili bar da nije potpuno, ili da bar nije jasno izrečeno«.³

Međutim, Divkovićeve gramatički priručnici pomalo su istisnuli Veberovu Slovicu, iako su dobili jedva prolaznu ocjenu. Uskoro će je vrlo oštro napasti Tomo Maretić s težnjom da se probije njegova (Maretićeve) gramatika. Upravo taj dio njihovih polemičkih istupa htio bih nešto поблиže prikazati: na pomolu je Maretić sa svojom školskom i velikom znanstvenom gramatikom.

Tako je dakle kraj posljednjeg desetljeća 19. stoljeća u znaku oštarih polemika između dvaju autora školskih gramatika: Mirka Divkovića, gimnazijskog profesora, koji je svojim gramatikama dominirao više od dva desetljeća, i Tome Maretića, sveučilišnog profesora.

Novo, osmo izdanje Divkovićeve gramatike pojavljuje se 1899, iste godine kada izlazi i Maretićeve gramatika. Mirko Divković, Maretićev takmac u školskim gramatikama — s čuđenjem uzvikuje da je »čudnovata želja, da se naučna osnova udesi prema školskoj knjizi; inače se do sada školska knjiga udešavala prema školskoj osnovi«. Time je Divković aludirao na posebnu povlasticu koja je i s obzirom na to dana Maretiću.⁴ Vidi se, dakle, da je vlada sklona ne samo Maretićevoj gramatici nego i njegovoj djelomično novoj terminologiji i rasporedu građe. Među ostalim, pobija Divković Maretićeve oblike *sānovi* (pored *snōvi*), a ne može se, veli, koncedirati ni genitiv singulara *sāna*. Ne odobrava mu ni komparativ *meklji* (od *mek*), za koji Maretić tvrdi da se govori, jer »kad bi tome tako bilo, onda bi se toga jošte štošta našlo što bi se moglo strpati u gramatiku«. Zamjerava mu oblik glagolskog pridjeva trpnog: *napisat, naštampat* (mjesto *napisan, naštampan*).

Istina, ispravlja Divković Maretića, može se reći »Nadam se da ćete k meni jamačno doći« i »Nadam se... jamačno, da ćete k meni doći«, kako to naučava Maretić, »ali ne znači isto. U prvome se primjeru jamačno odnosi na *dolazak*, a u drugom na *nadu*.«

^{2a} Usp. Narodne novine 17. IX. 1881, br. 212. i Poručak Maretiću, Djela Adolfa Vebera, knj. III., 1887., str. 451. i 457.

³ Narodne novine, 1879, br. 243.

⁴ Kršćanska škola, pedagoškijsko-naučni list, IV/1900, br. 1, str. 14.

Iste godine 1900. Maretić vrlo oštro i indignirano kritizira Divkoviće-va dva gramatička priručnika. Ocjena je porazna, po povišenom tonu slična onoj Armina Pavića što ju je objavio još 1879. povodom Divkoviće-va prvog izdanja, samo još negativnija. Prvom Divkoviće-vom priručniku upućuje Maretić šezdeset prigovora, a drugom 363 »stvarnih i didaktičnih pogrješaka«.⁵

Divković nastoji pokazati kako njegova gramatika nije lošija od Maretiće-ve, što Maretić otklanja, priznajući da je Divković u njegovoj otkrio tek pet do šest pravih pogrešaka, koje će on lako ispraviti već u drugom izdanju. Ostalo su — po Maretiću — »sitnice i besposlice, koje su u nestišici čega krupnijega uzete u kritiku samo za to, da bude punija«.

Mjesto odgovora na Divkoviće-vu kritiku, Maretić se, dakle, okomio na Divkoviće-ve pogreške, pa čitatelji treba da presude je li doista bilo potrebno — kao što on sâm misli — da se napiše nova gramatika. Pri tom predočuje čitateljima da njegova gramatika izlazi tek u prvom izdanju, a Divkoviće-va već u osmom. Osim toga, Maretić nije podvrgao kritici neke dijelove gramatike, u kojima se govori o pravopisu i interpunkciji, i dio o prijedlozima, jer to nije bio — po Divkoviće-vim riječima — »posao njegov, već pokojnoga I. Broza«.⁶

Ogledajmo neke Maretiće-ve prigovore, među kojima ima i formalističkih, pomalo nategnutih i tek djelomično opravdanih, ali ipak mnogo više opravdanih.

Maretić traži od pisca da svako pravilo potvrdi primjerima u svim dijelovima. Kad Divković tvrdi da se »pridjevna atributna rečenica veže zamjenicom odnosnom: koji, što, te (= koji)«, Maretiće-va se kritika sastoji u tome što nisu navedeni svi primjeri i sa *što* i *te*, a to ipak nije sasvim opravdan prigovor. Oštro prigovara ako se što ponovi u onom dijelu gramatike u koji u punom smislu to ne ide (npr. kad lik *pletući* i *pletavši* tumači i u »Rečenici« i u »Sintaksi«), što je u osnovi opravdano, ali se umjerena i važna ponavljanja u nastavnom procesu mogu razumjeti, pa čak i odobriti.

Nezadovoljan je Divkoviće-vom definicijom da se »u svakoj riječi jedan slog osobitim glasom izgovara« zbog toga što ima riječi bez naglas-ka (enklitike), a to je pretjeran prigovor Divkoviće-voj stilizaciji, jer o tim pojavama on govori odmah dalje, a definicija bi bila manje jasna kada bi se i u njoj samoj obazirao na spomenute slučajeve. Sličan je prigovor Divkoviću da »u riječi može biti samo jedan slog naglašen«, jer postoje riječi i sa dva akcenta. Traži kao pravilne oblike ne samo *Bečom*, *Senjom*, nego i *Bečem*, *Senjem*, što nije prihvatljivo. Nezadovoljan je tvrdnjom da se u genitivu množine govori *mjeseci*, *prsti*, *sati* »kad se ovakve riječi govore s brojevima...«, ali prigovor se sastoji u tome da je takva definicija nepotpuna tek zbog činjenice što je Divković uz to usput dodao i primjere »*mного* (*malo*, *nekoliko*) *sati*«.

⁵ Nastavni vjesnik, VIII/1900, str. 348—358, 518—547.

⁶ Nastavni vjesnik, VIII/1900, str. 348.

Divković upotrebljava samo imensku deklinaciju u primjerima *bratov, majčin, njegov, njezin* smatrajući je normativnom, pa mu Maretić bez pravog razloga prigovara što nije spomenuo i pridjevsku deklinaciju takvih riječi.

Priznaje da Divković dobro tumači postanak brojeva *jedanaest, dvanaest*, a onda daje i objašnjenje o akcentu (*dvánaest, trínaest*), a nepotrebno mu zamjera da u tom istom odjeljku govori i o akcentu brojeva *dvádeset, trideset, četrdeset*, »dakle su brojevi 20, 30, 40 postali od *dva na desete!*«. Divković tumači da glagoli kojima se »infinitivna osnova od jednoga sloga svršuje na samoglasnik, a naglašena je sa " « imaju u participu akcent `: *čúven, čuvéna, čuvéno*, pa mu prigovara »Zar može osnova imati akcent?«

Formalistički je prigovor Divkovićevoj definiciji da »riječi koje označuju čovjeka ili životinju imaju akuzativ jednak s genitivom«, zbog primjera: *Bog, anđeo, đavo*, koji »ne znače čovjeka ni životinju, pa opet imaju akuzativ jednak kao genitiv«. Taj će prigovor Divković, ne bez razloga, u svom odgovoru ismijati.

Ali u Divkovićevim knjigama nalazimo doista vrlo mnogo pogrešaka. *Ili, jali* nisu suprotni, nego rastavni veznici. *Dakle* nije posljedični, nego zaključni veznik. Nije ispravna tvrdnja da se u riječima *drozak, mozak* mijenja bezvučno *k* nakon *z* u zvučno *g*, dakle *drozga, mozga*, nego je obrnuto, tj. *k* je u tim riječima postalo od *g*. Nije istina da se uz riječi *slavuj, sova, orao* i slično, u kojima se ne razlikuje rod, redovno dodaje za muški rod *mužjak*, a za ženski *ženka*, jer je to pravilo uzeto iz latinske gramatike (npr. *aquila mas, leo femina* i dr.), jer bi bilo priličnije reći *slavujica, orlica, sovac* nego *slavuj ženka, orao ženka, sova mužjak*. Riječi *vô, stô* nisu postale od *vôl, stôl*, nego od *vôl, stôl*. Nije istina da samo riječi *talac, palac, telac* zadržavaju *l* u genitivu singulara bez promjene, nego i neke druge, na primjer *kolac, stolac*. Pluralni oblik *ključevi* ne znači samo: »mjesto u vodi, gdje voda kao ključa«, jer tu množinu može imati riječ *ključ* i u svome pravom značenju. U instrumentalu jednine zadržavaju *j* ne samo: *riječ, kokoš, stvar*, nego sve riječi koje se svršavaju na *č, š, r*, npr. *žuč, uš, zvijer*, kao i riječi koje svršavaju na *s, z, ž*, npr. *rosopas, sluz, laž*. Instrumental riječi *kći* nema samo lik *kćerju*, nego i *kćeri*, kao što i *stvarju* i *stvari*, *mišlju* i *misli*. Pridjev *dug* ima naglasak *dûg*, a ne *dûg*. Nije istina da je genitiv i lokativ od broja *dva* oblik *dviju*, nego je to oblik samo za genitiv, osim toga je za muški rod bolji oblik *dvaaju*. U kondicionalnom liku *pjevao bih, pjevala bih, pjevao bi, pjevala bi* i sl. nepotrebno je i krivo akcentuirati likove *bih, bi* jer su oni enklitični.

Opisni glagolski oblici navode se dosta nepotpuno pa nedostaju oblici: *neka hvali (neka hvale), budem hvalio, bit ću hvalio*. Nisu ispravni akcenti: *ù sedam, nà sedam*, nego *ù sedam, nà sedam*. Kada se govori o riječci *te* u primjerima kao: na noge *te*, čuli *te* me, to nikako ne ide u sintaksu zamjenica pa ni ličnih, makar ih ovamo stavljao i Miklošič, odakle su ti primjeri i uzeti, jer su to zapravo sami crnogorski primjeri koji ne idu u književni jezik. U primjeru: »Evo me *živa i zdrava*« oblici *živa i zdrava* ne stoje u akuzativu nego u genitivu. Prepotencirano je

značenje riječi *nečovjek* kada se kaže da ona znači upravo *zvijer*. Nije precizno stilizirano da je: iza *niti* i *ni* suviše »poricanje« jer se odmah navode primjeri koji to poriču: Ni prsti u ruke nisu svi jednaki. Pisac je vjerojatno mislio da iza *niti* i *ni* neposredno ne smije stajati negacija. Pisac tvrdi za prijedloge *nad*, *pre* kad su složeni s glagolima da znače »da je tko bolji od drugoga u onom, što glagol bez prijedloga znači«, a među primjerima nalazimo i glagole *prevariti*, *prelastiti*, koji se ne slažu s pravilom.

Divković u tumačenju jezičnih pojava pada u velika proturječja u koja su ga katkad zavele tiskarske pogreške u Miklošiča, pa Maretić u svojoj kritici pokazuje na primjerima koji su to slučajevi. U postavljanju nekih pravila sâm Divković upotrebljava za akuzativ množine oblik *je* (mjesto *ih*), a na određenim mjestima sam veli da se *je* u akuzativu množine ne upotrebljava, nego *ih*.

Maretić ponovno ističe kako su neke pogreške u Divkovića nastale time što je krivo preveo određenu Miklošičevu rečenicu iz njegove Sintakse pa za to navodi uvjerljive primjere. Stilizacija pravila: »Kondicionalom se kazuje, da što biva svaki put u neko vrijeme, kad to vrijeme dođe... Najviše se tako kazuje, što je prošlo...« Rečenica nije precizna ni točna, jer mjesto: »najviše« trebalo je reći: »uvijek«. U primjerima, naime, što ih pisac navodi, svuda je prošlost.

Na više mjesta pokazuje Maretić da Divković nepotrebno komplicira izlaganje uvodeći u školsku gramatiku pojmove koji se mogu protumačiti tek pomoću poredbene gramatike.

To je tek neznatan izvod iz brojnih Divkovićevih pogrešaka i nepreciznosti, jer bi potanja analiza zahtijevala suviše prostora, a i nepotrebno je da se ona prikaže ovdje u svim pojedinostima.⁷

Oštro pogođeni Divković odgovorio je Maretiću u Kršćanskoj školi 1900, tečaj 4, br. 12, 13, 14. pod naslovom »Odgovor gosp. prof. T. Maretiću«. Nastoji se opravdati činjenicom što se njegova knjiga dvadeset godina upotrebljavala u školama, po kojoj su se poučavali mnogi profesori bez prigovora te za sve to vrijeme da nije bilo nepovoljne kritike. Zatim prelazi u protunapad i prigovara Maretićevoj školskoj gramatici da se ne drži propisane školske osnove, da nije pisana prema shvaćanju onih kojima je namijenjena te da nije pregledna. Dalji bi se prigovor sastojao u tome što odstupa od obične podjele građe i od usvojene terminologije. Na kraju kritike napominje kako je od nakladne knjižare Maretićeve gramatike primio pismo kojim se javlja da je Kraljevska zemaljska vlada otpisom od 28. svibnja 1900. odredila da se Maretićeva gramatika od školske godine 1900/1901. postepeno od prvoga razreda ima kao obligatna »učevna knjiga uvesti u sve ovozemske srednje i u nalike im škole poradi nužne jednoličnosti u školskoj obuci«. Divković to posebno naglašava, jer je prošle godine bilo dopušteno da se ta knjiga *može* upotrebljavati kao učevna u nižim razredima. Zbog toga je Divković štampao osmo izdanje svoje knjige pošto je dobio vrlo pozitivan odgovor od mno-

⁷ Danas nam se čini neobično kako je tako dugo vremena mogla Divkovićeve gramatika izlaziti u novim izdanjima s toliko mnogo stvarnih pogrešaka.

gih školskih ravnateljstava koja su na njegovo pitanje o prikladnosti njegove gramatike izrazila spremnost da se i dalje njome služe. Ne razumije zašto je spomenutom naredbom Maretićevoj knjižari dan monopol, jer ako je Maretićeva knjiga bolja, nema sumnje da bi ona prodrla u škole, a ako nije, pravo je da podlegne boljoj. Vidi se dakle da se Divković još ne predaje.

Iako je Maretićeva gramatika doista bila prihvaćena za neke škole od 1900, ipak se upotrebljavala u nekima i Divkovićeva sve do godine 1917, a možda i kasnije. Oblici hrvatskog jezika za srednje škole štampani su u drugom izdanju 1887, u trećem 1890, u četvrtom 1894, u petom 1895, u šestom 1897. a »Oblici i sintaksa hrvatskoga jezika« (dakle isto djelo popunjuje sintaksom) izašlo je u sedmom izdanju 1898, u osmom 1899, u devetom 1900, u desetom 1903. i u jedanaestom 1917. Njegova knjiga »Rečenica« (Nauka o izreci) i »Rečenica za školu« izašla je u trinaest izdanja, posljednje 1917.⁸

Maretić je imao mnogo više znanja i spremne da napiše gramatiku književnog jezika, a za to se solidno pripremao pišući paralelno i svoju veliku, znanstvenu Gramatiku i stilistiku, pa je školska gramatika bila zapravo ekscerpt velike. Pojava Maretićeve Gramatike značila je događaj i u našem školstvu i u znanosti. To je bio plod Maretićeve dvadesetogodišnjega jezičnog proučavanja koje se zasnivalo pretežno na samostalnom radu, što se ne može reći za Divkovića. Doduše, u Divkovićevim primjedbama Maretiću ima i opravdanih, kao kada mu prigovara da su mu primjeri puni »roda junačkoga«, krvi, ubojstava, pištolja i pušaka, pijanstva i slično, čime je Maretić sužavao svoje izvore, kako su mu to prigovorili i V. Jagić i neki drugi.⁹ Ipak je značenje Maretićeva djela neusporedivo veće nego ono Mirka Divkovića. Međutim, kao što je istaknuto, ni Divkovićevi školski udžbenici nisu se prestali upotrebljavati i nakon pojave Maretićeve Gramatike.

Divković je bio borben. On je kao mladić prigovorio vrlo oštro Vebertovoj Gramatici, što je djelomično razumljivo jer su se tu sukobila dva osnovna različita gledanja na književni jezik. Tu su dolazili u obzir ne

⁸ Divković je objavljivao i čitanke, pa je njegova »Hrvatska čitanka za I razred« doživjela 14 izdanja, posljednje 1927, da ne nabrajam i druge pojediniosti iz njegova rada na školskim čitankama. — Divković je izdao i Rječnik hrvatsko-latinski god. 1877, a Latinsko-hrvatski rječnik za škole izdao je 1900. Kada je izašlo treće reprint-izdanje Divkovićeva Latinsko-hrvatskoga rječnika god. 1980, njegov priređivač, prof. Veljko Gortan, napisao je u Predgovoru: »Ovim pretiskom dobili smo Rječnik za latinski jezik koji nam je već odavno trebao. Uvjeren sam da će mu se obradovati svi ljubitelji latinskog jezika kojih ima dosta... Njime je naše knjižarsko tržište sada snabdjeveno vrijednim i korisnim priručnikom. Taj pothvat ujedno znači praktično obogaćenje naše leksikografije.«

⁹ Usp. V. Jagić, Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika, Archiv für slavische Philologie, XXII, 1900. — Krleža napominje kako su čitanke po kojima su on i njegovi kolege radili početkom 20. stoljeća »bile... već prilično povukovljene, daničićirane u jugoakademskom smislu. Javljaju se riječi čudne: zlačani kondiri, bijele džigerice, golema nevolja... Turcizmi: kaldrma, pendžeri, ... hodže, džamije, odžaci, jendeci, šaren-sanduci, dušeci, dimlije, sokaci, derđef, sedefli tambura, bostan, zumbul, hartija, kalemi, čardaci i kapidžije«. M. Krleža, Djetinjstvo 1902—1903, cit. prema Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 92, str. 302—303.

samo znanstveni nego i idejni kriteriji. Ali kasnije će Maretić izjaviti da se lošija gramatika od Divkovićeve ne može ni zamisliti, iako je autora i njegov rad prije toga hvalio udarajući zajedno s Divkovićem po Veberu. Maretić je dakle najprije bio uz Divkovića kako bi istisnuo Vebera, a kasnije otklanja Divkovića da bi pripremio mjesto za svoju školsku gramatiku.

A čemu onda imamo pripisati dugogodišnju prisutnost Divkovićevih gramatika za srednje škole? Divković je bio ugledan profesor, rado viđan i kao profesor i kao direktor gimnazije među svojim kolegama, taktičan, ali i autoritativan. Uz to, Divković je imao smisla za preglednost, lakoću u izrazu, sistematičnost. Možda s pravom nije prihvatio Maretićev priговор što je u svojoj gramatici upotrijebio dvije tablice korisne za zornost i preglednost u nastavi jezika, što je kruto znanstveni Maretić okarakterizirao kao nepotrebnu igračku što ne ide u ozbiljnu školsku knjigu. Ipak se kao gramatičar — praktični školski radnik nije mogao u pravoj mjeri takmičiti s Tomom Maretićem, već istaknutim jezikoslovcem. Divkovićeve su zasluge veće na polju leksikografije¹⁰ gdje je njegova vrijednost trajnija.

Summary

MIRKO DIVKOVIĆ AND TOMO MARETIĆ — RIVALS IN THE PROMULGATION OF CROATIAN SCHOOL GRAMMARS

Divković's grammar textbooks of the 1870's and 80's displaced Veber's »Slovenica« in the Croatian schools, and moreover, their usage dominated for nearly two decades. However, at the time of the eighth printing of Divković's grammar in 1899, there appeared Maretić's School Grammar and large scholarly grammar. The author explains in detail the changes and criticisms of specific deficiencies in these grammars, there being many more in Divković's textbook. While sharply criticising Maretić's for its failings, he shows its superiority and grammatical qualifications. The appearance of Maretić's grammar was a significant event in that period of the Croatian school system and linguistic science. Maretić's grammar prevailed because of its soundness and its philologic investigations, which are wanting in Divković's. That author will be remembered more as a lexicographer than as a grammarian.

¹⁰ U rukopisu ostavio je Divković Rječnik hrvatskog jezika kao skraćeno izdanje Broz-Ivekovićeve Rječnika hrvatskog jezika iz 1901. Prema tvrđenju dra Stjepana Bosanca rukopis je bio gotov te je trebalo naći tek nakladnika koji bi to potrebno djelo štampao jer je Broz-Ivekovićev Rječnik, koji se mnogo tražio, bio već posve rasprodan. Ne znamo pouzdano je li ga obogatio i novim riječima, što ih nije bilo u Broza i Ivekovića, jer se djelo zagubilo. Ostao je spomenuti njegov Latinsko-hrvatski rječnik, kojim se i danas služimo.